

# DE LA SOSTENIBILITAT A L'ECONOMIA VERDA?

DELMAR MATTES

*São Paulo, Brasil*

1. Pràcticament tots els científics que es dediquen a la recerca sobre el canvi climàtic global estan d'acord que la temperatura mitjana del planeta ha augmentat des de la revolució industrial (segona meitat del segle XIX), i que se n'ha enregistrat un augment brusc i ràpid durant els últims 25 anys. L'escalfament del planeta és considerat inequívoc per la Directiva IPPC, organisme creat per l'ONU l'any 1988 per establir avaluacions científiques sobre el canvi climàtic, basat en les observacions de la temperatura mitja global, tant en l'atmosfera com a l'oceà, així com en les evidències de fosa generalitzada de la neu i de les geleres, i l'elevació del nivell mig dels oceans. Amb tot, aquesta relativa concordança no existeix quan s'intenta explicar les causes d'aquest fenomen. S'admet que l'escalfament es deu tant a processos naturals com humans (antropogènics), d'una forma integrada. La divergència rau, fonamentalment, en el pes i en la importància de cadascun d'aquests factors.

2. D'una banda, hi ha els que creuen en la influència preponderant dels fenòmens naturals, com ara la intensitat del sol, les alteracions de l'òrbita de la terra, la incidència de rajos còsmics i les activitats volcàniques, que actuen a favor de l'escalfament o del refredament del planeta des dels temps geològics passats (responsables de les alternances climàtiques enregistrades pels aleoclims). Una part d'aquests científics defensa que, actualment, el planeta estaria en la fase final d'un cicle global d'elevació de la temperatura, fet que explicaria l'escalfament actual, i en un curt espai de temps passaria per una fase de refredament.

3. Els defensors de les causes antropogèniques (la majoria dels científics) atribueixen l'actual escalfament del planeta a l'augment de gasos d'efecte hivernacle (diòxid de carboni, metà i òxid nitrós) i d'aerosols, sobretot per l'ús de combustibles fòssils (carbó, petroli i gas natural) per la destrucció dels boscos i per les activitats agropecuàries.

4. Aquest informe de la Directiva IPPC (2007) mostra el predomini de factors antròpics en l'escalfament del planeta, principalment dels gasos d'efecte hivernacle, i assenyalava, com a "molt probable, que la seva taxa

d'augment durant l'era industrial, hagi sigut sense precedents al llarg de més de 10.000 anys". El text de l'informe diu que "és molt probable" (en més d'un 90%) que la "major part de l'augment observat a les temperatures mitges globals des de mitjans del segle XX s'haguessin produït per l'augment observat en les concentracions antròpiques de gasos d'efecte hivernacle". L'escalfament dels últims 50 anys no és normal, si el comparem amb els enregistrats en els últims mil tres-cents anys; els factors naturals no explicarien l'actual augment de temperatura.

5. La definició de les causes de l'escalfament és important perquè des del punt de vista pràctic són les que influeixen i determinen les estratègies, les polítiques públiques i les responsabilitats dels diferents països sobre com afrontar el canvi climàtic. Un botó de mostra: en cas que el canvi climàtic fos només, o sobretot, culpa de factors naturals, no té sentit exigir que els països (principalment els desenvolupats), disminueixin les emissions. Així com els països pobres i emergents perdrien el dret a una indemnització per les emissions dels països industrialitzats des de la revolució industrial, l'anomenat "deute històric", encara no reconegut.

6. L'actual polèmica continua, sobretot perquè encara hi ha enormes incerteses davant de la complexitat del sistema climàtic del planeta. Tot i que durant els darrers anys hi ha hagut un augment de dades i d'informacions, el coneixement continua sent molt minso. Fins i tot qüestions bàsiques encara es desconeixen, amb la qual cosa es demostra la necessitat de comprendre millor les interaccions entre les diverses causes, tant naturals com humanes. Això es reflecteix en les limitacions dels models matemàtics utilitzats, molt criticats pels científics. I també expliquen per què moltes conclusions, sobretot les previsions futures, acaben sent presentades en graus de probabilitats i no pas com a certeses. A l'octubre del 2010 l'ONU va instituir un comitè (IAC) que va determinar que el procés que va fer servir la Directiva IPPC ha tingut, en general, força èxit, i proposa una sèrie de mesures per millorar-ne la gestió i respondre a les exigències creixents que haurà d'afrontar.

7. Es fa molt difícil fer pronòstics sobre el canvi climàtic, principalment davant de les incerteses

descrites anteriorment. Tot admetent que hi ha factors antropogènics que són determinants en l'escalfament global, els seus efectes tendiran a provocar impactes cada cop més crítics a mesura que creixen les concentracions de gasos hivernacle (eren a 280 ppm abans de la revolució industrial, i van arribar a 379ppm l'any 2005, i ara deuen estar per sobre dels 400ppm). Els científics han alertat sobre el fet que les transformacions del clima no són linials, i que poden haver-hi canvis imprevisibles. Però el més greu de tot és que no es preveu cap reducció d'emissions, tota vegada que: a) el consum de petroli augmenta arreu del món; b) la majoria dels gasos d'efecte hivernacle es queden molt de temps a l'atmosfera; n'hi ha que arriben a quedar-s'hi més de cent anys. Això vol dir que hem de considerar les emissions actuals, futures i del passat; c) tots els intents d'aconseguir un acord internacional per establitzar o reduir les emissions (l'última, COP 17, Durban, Àfrica del Sud, 2012) han fracassat a la pràctica, ja que alguns països desenvolupats, sobretot els Estats Units, es neguen a assumir més responsabilitats; d) l'actual crisi econòmica mundial dificulta les possibilitats d'un acord.

8. Si continuen les emissions de gasos hivernacle actuals, o si augmenten, l'informe estima que la Terra encara s'escalfarà més, i que el canvi climàtic s'agreuja. Les millors previsions són d'un augment de temperatura entre 2'4°C i 6'4°C. Per sobre, per tant de 2°C, que és el límit d'augment de l'escalfament, i de les corresponents emissions de gasos hivernacle, definit per evitar encara més efectes desastrosos, i acordat sense cap altre compromís legal entre els països participants en la 15a Conferència de les Parts (COP 15, Copenhague, 2009). Aquesta única meta climàtica és la que evitaria efectes més desastrosos deguts a l'escalfament. Com a conseqüència de l'augment de les concentracions de diòxid de carboni previstes es produirà una més gran acidificació dels oceans, una reducció de la capa de neu, una disminució del gel marí als dos pols i una freqüència més alta de tifons, huracans i d'altres fenòmens coneguts. En realitat la degradació del medi ambient avança a gran velocitat a tots els racons del planeta, ja sigui a l'aigua com a la terra, a través de tales indiscriminades d'arbres, abocaments de deixalles humanes i industrials, ús d'agrotòxics i fertilitzants, llançament de productes químics a l'atmosfera de les ciutats, destrucció de la biodiversitat, en una crisi ambiental global com no s'havia vist mai.

9. Les corporacions internacionals de la producció de petroli, recolzades en estudis sense cap mena de rigor científic, han passat a difondre la idea que no hi ha motius per preocupar-se, ja que les noves tecnologies i el funcionament del mercat sabrien com afrontar el problema. Entitats relacionades amb segments empresarials han intentat negar la necessitat de plantar cara al canvi climàtic.

10. No és gratuït el fet que, passats vint anys des de la conferència Rio/92, quan es van presentar les propostes de la convenció del clima per l'ONU, seguida de documents de la Directiva IPPC, per diverses conferències i trobades internacionals sobre el tema, els resultats pràctics assolits han estat desastrosos. El principal motiu dels fracassos està en l'actual manera de producció (capitalista), basada en la lògica de l'acumulació creixent de lucre i capitals. Quan no hi ha expansió, el sistema entra en crisi. Reduccions d'emissions de carboni provoquen una reducció del creixement econòmic, cosa que va contra els fonaments d'aquest sistema. Ara, amb la RIO+20, volen aconseguir l'adhesió a la proposta de l'"economia verda", tot abandonant el paradigma de sostenibilitat de l'ECO/92, que proposava la reducció d'emissions. Segons ells, es tracta d'una nova estratègia basada en "modernes tecnologies", que objectiven propiciar un "consum més eficient" amb "impactes reduïts", compatibles amb la lògica del mercat. És a dir: la reducció de les emissions de gasos hivernacle s'obtidria mitjançant la simple substitució, via mercat, de les actuals tecnologies, per les "verdes", més eficients, menys consumidores d'energia i menys emissores.

Tan sols un exemple per avaluar la sostenibilitat: les energies renovables, com ara l'eòlica i la solar, per regla general, produeixen menys emissions de gasos. Però també formen part d'aquesta categoria els agrocombustibles i les grans hidroelèctriques, ambdues responsables d'elevats danys ambientals i socials.

Es pot concloure que necessitem, d'una banda, lluitar perquè es perfeccionin i es tornin efectives les polítiques proposades per l'ECO/92, i, alhora, buscar una manera de producció capaç de crear condicions d'equilibri de la societat amb la natura. Dit d'una altra manera: el futur dels pobles depèn cada vegada més de la creativitat i de la capacitat de lluita dels treballadors, dels moviments socials i de la societat civit d'arreu del món.